

Interview met Josse De Pauw over RUHE.

door David Sanson, voor Festival d'Automne (Parijs sept 2007)

1) Wat gaf de aanleiding voor het concept van deze voorstelling? En waarom deze titel?

In de jaren tachtig gaf Tom Jansen me een boek te lezen: 'SS'rs', samengesteld door Armando en Sleutelaar. Het was een verzameling interviews met Nederlandse mensen die vrijwillig dienst hadden genomen bij de SS tijdens de tweede wereldoorlog. De vragen waren weggelaten en wat overbleef waren monologen van mensen die hun beslissing van destijds verdedigden. Omdat de stukken uitgeschreven waren zoals ze waren uitgesproken, gaven ze meteen het gevoel erg speelbaar te zijn. Een heel andere sfeer dan wanneer een schrijver één en ander litterair verwoordt. Dit was hardop denken. Gebroken taal. Soms boos en overtuigd, soms twijfelend en wanhopig. Het maakte elk discours zeer menselijk en alles kwam dichtbij. Tot dan was het eenvoudig geweest: de SS, dat waren moordenaars, duivels, het kwaad en wij waren niet zo, wij waren anders. Maar in deze monologen werden argumenten uitgesproken die niet altijd even makkelijk opzij waren te schuiven. De beslissing was daarenboven vaak genomen vanuit een sociaal engagement. Het was nogal verwarrend en ik wilde er wat mee doen. Theater maken is een vorm van nadenken.

RUHE, de rust waar we steeds weer zo naar verlangen. Zo erg naar verlangen dat we er oorlog gaan voor voeren. Het wordt in de Duitse taal ook als een bars bevel geschreeuwd. De vraag is: hoe zou rust eruit zien? Als de dood misschien? Terwijl het verlangen naar rust alles met het leven te maken heeft. Ruhe is één van de mooiste liederen van Schubert: 'Ruhe, schönstes Glück der Erde...'

2) Waarom koos u voor de muziek van Schubert en waarom net deze liederen?

In de klassieke liedkunst is Schubert een icoon. Daarbovenop brengt de Duitse taal ons dichterbij de historische feiten. En de keuze voor deze liederen werd vanzelfsprekend mede bepaald door de samenwerking met Collegium Vocale. Zij zochten al langer naar een gelegenheid om een aantal van deze liederen te brengen. RUHE was de gelegenheid. Bij de keuze van de liederen hebben we vooral aandacht gehad voor het al genoemde 'verlangen' dat eruit sprak. En verder dicteert een voorstelling haar eigen ritme en legt ze ongrijpbare wetten op.

3) Hoe ben je op deze specifieke scènezetting gekomen - de koorleden en de acteurs verspreid tussen het publiek. Hoe organiseerde je de dramaturgische structuur van het geheel (de keuze van de teksten, de liederen...)?

Wij (Tom Jansen en ikzelf) werkten al eerder met deze teksten, deze SS-monologen. De vier acteurs van RUHE zijn dezelfde en de teksten die ze spreken zijn dat ook, zij het dan binnen een totaal ander concept. Ik had na die eerste keer het gevoel dat ik er nogmaals mee aan de slag moest en de brutaliteit en de verwarring dichterbij de mensen moest brengen. Vandaar de opstelling: een cluster stoelen voor publiek, zangers en spelers. De man naast je die bovenop zijn stoel gaat staan om te zingen is niet anders gekleed dan jij. De vrouw die praat over haar SS-verleden is je

buurvrouw in het publiek. Misschien staat er straks nog iemand op? Het is gewoon allemaal heel dichtbij en lijfelijk, in deze televisietijd.

4) Uw werk - van *Weg of Larf* tot *Die Siel van die Mier* - kan omschreven worden als een heel specifieke soort 'hybride' tussen theater en muziek: soms stel je het voor als 'muziektheater' (bijv. *Die Siel van die Mier*), maar meestal is het mix van deze twee elementen. Welke soort emotie wil je bij het publiek bereiken? Hoe werk je dan aan zo'n voorstelling, denk je eerst aan de muziek of eerst aan de tekst of beide?

De mooiste omschrijving vind ikzelf 'dramatische concerten'. Muziek maakt dat woorden weggevoerd worden uit het alledaagse. Wij gebruiken woorden om ons uit te drukken, elke dag. Diezelfde woorden worden door de muziek als het ware schoongespoeld. Het woord krijgt een grotere vrijheid in de nabijheid van muziek. Dat kan gaan van (Ruhe) het documentaire woord geplaatst naast of tegenover het 'a cappella' gezongen lied tot (*Die Siel van die Mier*) het woord versmolten met de muziek, waarbij ze beiden (woord en muziek) zelfs een stap kunnen zetten naar 'geluid'. Ik denk dat muziek het hart opent en meteen ook verwart. Dat is een goeie toestand om theater mee te maken.

5) In dit perspectief, hoe past RUHE in uw werk? Wat wou u hiermee bereiken?

De liederen, de muziek van Schubert is mooi, ontroerend, doet iets met een mens, moeilijk te zeggen wàt. Het zou niemand van ons verbazen dat de mensen die dienst namen bij de SS ook van die liederen hielden, er door ontroerd werden, geraakt werden door hun schoonheid. Maar Armando, de Nederlandse kunstenaar die het initiatief nam tot het boek waarop ik mij baseer, heeft ooit geschreven: 'De schoonheid is niet pluis.' Wij zijn geneigd schoonheid met goedheid te verbinden, maar ze hebben niks met elkaar te maken. De kampbewaker speelt viool na zijn uren. Wij zijn niet veilig voor onszelf, wij moeten onszelf bewaken.